

TA'LIM MUASSASA RAHBARLARINING BOSHQARUV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH. (UMUM O'RTA TA'LIM MAKTABLARI MISOLIDA)

Kosimova Dilafruz Nosirovna

Xalqaro Nordik Universiteti. 1- bosqich magistri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12541727>

Annotatsiya. Ushbu maqola ta'lim muassasalari rahbarlariga boshqaruv kompetensiyasining muhimligini yoritib beradi. Unda ta'lim jarayonidagi boshqaruv va rivojlanishga oid muammolarni bartaraf etish uchun amaliy va nazariy jihatdan tushunchalar keltirilgan. Maqolada rahbarlar uchun foydali va kerakli bilimlar, ko'nikmalar, hamda qobiliyatlar haqida batafsil ma'lumotlar mavjud. Ushbu bilimlar ta'lim jarayonini va sifatini yaxshilashda katta foyda keltiradi, deb o'ylayman.

Kalit so'zlar: Ta'lim muassasasi, rahbarlik qobiliyati, menejment, kompetentlik, ta'lim sifati, boshqaruv, tafsilotlar, mutaxassislik.

Аннотация. В данной статье объясняется важность управленческой компетентности для руководителей образовательных учреждений. Он содержит практические и теоретические концепции решения проблем, связанных с управлением и развитием образовательного процесса. Статья содержит подробную информацию о полезных и необходимых знаниях, навыках и умениях для менеджеров. Я думаю, что эти знания принесут большую пользу в улучшении образовательного процесса и его качества.

Ключевые слова: Образовательное учреждение, лидерские способности, менеджмент, компетентность, качество образования, менеджмент, детали, специализация.

Dunyoda ijtimoiy va ta'lim sohalarining innovatsion rivojlanishi boshqaruv xodimlarining ijodiy fikrlash va yetakchilik salohiyatiga bo'lgan ehtiyojni oshirdi. BMT Bosh Assambleyasining 2030 yillik yubiley sessiyasida qabul qilingan barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG) ta'limning barcha sohalarida inson resurslarini rivojlantirishning sinergik ta'sirini, kasbiy qiziqishlar va ehtiyojlarga yo'naltirilgan ta'lim dasturlarini shakllantirishni aniqladi. Dunyo bo'ylab boshqaruv kadrlarini tayyorlash va qayta tayyorlashning innovatsion modellarini ishlab chiqish va joriy etish, ta'lim menejerlarining etakchilik va boshqaruv vakolatlarini rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda.

Yevropa universitetlari assotsiatsiyasi (EUA) va Oliy ta'lim sifatini ta'minlash bo'yicha Yevropa tarmog'i (EAQA) kabi tashkilotlarda inson resurslarini rivojlantirish infratuzilmasini takomillashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali etakchilik vakolatlarini rivojlantirish va baholash uchun yaxlit platformalarni yaratish muhim ahamiyatga ega. Mamlakatimizda oliy ta'lim muassasalarining boshqaruv ko'nikmalari va yetakchilik salohiyatini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etishda muhim o'rin tutadi.

Oliy ta'lim tizimida o'qituvchilarni tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish va ilmiy va innovatsion faoliyatini rivojlantirish bo'yicha ishlarni mazmunli va maqsadli tashkil etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishning ustuvor yo'nalishlari belgilangan. Bu vazifalarni bajarish oliy ta'lim sifatini ta'minlash uchun uzluksiz malaka oshirish jarayonini amalga oshirishni, integratsiyalashgan axborotni takomillashtirishni va innovatsion yondashuvlar asosida boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirishni talab qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni, 2017-yil apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish choratadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-son qarori, 2019-yil 27-avgustdagi PF-5789-son "Oliy ta'lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to'g'risida"gi qarori, va 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "Konsepsiyani tasdiqlash to'g'risida"gi qarori hamda ushbu faoliyat bilan bog'liq boshqa normativ-huquqiy hujjatlar belgilangan vazifalarni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Ta'limni boshqarish, oliy ta'lim tizimida strategik va funksional menejmentni integratsiyalashuvi, rahbar va o'qituvchilarning kasbiy va boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish, shuningdek, kasbiy tayyorgarlikning texnologik jihatlari bo'yicha R. Djuraev, A. Musurmonova, A. Magrupov, Sh. Paxrutdinov, B. Xodjaev, M. Yo'ldoshev, M. Mirsolieva, Y. Ismadiyarovlarning izlanishlari axborotlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida ta'lim sifatini oshirish, malaka oshirish jarayonlari monitoringi mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha muhim ahamiyatga ega.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligidan T. Bazarov, I. Zimnyaya, E. Zeer, E. Kudryavtseva, A. Markova, A. Derkach va boshqa olimlar kasbiy kompetensiyani rivojlantirishning boshqaruv, pedagogik va psixologik jihatlari, uslubiy tamoyillarni tadqiq etishgan. Xorijiy olimlar R. Boyatzis, D. Bartram, J. Raven, V. Xutmaxer, A. Hakim va boshqa olimlar ta'lim sifatini nazorat qilish, axborot-ta'lim muhitini shakllantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borganlar.

Mavjud nazariy manbalar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalari boshqaruv xodimlarining malakasini oshirish tizimida boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari kompleks axborot-metodik ta'minlashni takomillashtirish nuqtai nazaridan to'liq o'rganilmagan va pedagogik muammo sifatida o'rganilmagan.

Tarmoq manfaatlari bo'yicha o'quv-uslubiy, ijtimoiy-ma'rifiy va ilmiy-innovatsion internet birlashmalarini joriy etish orqali yetakchi kadrlar boshqaruvi kompetensiyasini rivojlantirishning yaxlit axborot-metodik tizimi takomillashtirilmoqda. Boshqaruv malakasini rivojlantirishni baholash tizimi boshqaruv-texnologik (qattiq ko'nikmalar) va ijtimoiy motivlangan (yumshoq ko'nikmalar) kompetentsiyalarni aniqlash va sifat mezonlari (uzluksizlik, samaradorlik, innovatsion faoliyat) asosida darajani baholash komponentini aniqlash orqali ishlab chiqilgan.

A'zolik va ko'rsatkichlarga asoslangan individual o'quv traektoriyalarini amalga oshirish imkonini beruvchi muqobil va tabaqalashtirilgan o'zgaruvchan dasturlarni joriy etish orqali menejrlarning boshqaruv malakasini rivojlantirish mexanizmlari takomillashtirildi. Boshqaruv faoliyatini uzluksiz monitoring qilish natijalari asosida statistik diagnostika, strategik rejalashtirish va ilmiy hamkorlik xizmatlarini joriy etish orqali boshqaruv vakolatlarini rivojlantirishga qaratilgan integratsiyalangan elektron portfelning tashkiliy-pedagogik imkoniyatlari yaxshilandi.

Integratsiyalashgan elektron portfelning joriy etilishi oliy ta'lim muassasalarida samarali boshqaruv tizimini shakllantirishga, rahbar va o'qituvchilarning mustaqil kasbiy va shaxsiy rivojlanish darajasini baholashga, ehtiyojlardan kelib chiqqan holda kasbiy-boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirishga olib keladi. Shuningdek, tabaqalashtirilgan ko'nikmalar shakllarni aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, integratsiyalashgan elektron portfel ko'rsatkichlarining sifat tahlili oliy ta'lim muassasalari reytingini aniqlash, xodimlarni

boshqarish bo'yicha boshqaruv qarorlari, menejerlarning, shu jumladan dekanlarning boshqaruv va texnologik, ijtimoiy motivlangan kompetensiyalarini rivojlantirish, nazorat qilishda ochiqlik va shaffoflik hamda monitoringni ta'minlaydi. Pedagogik shartlarni belgilaydi.

Ilmiy-amaliy tadqiqotlar dekanlarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishga integratsiyalashgan elektron portfel tizimi ko'rsatkichlari asosida tabaqalashtirilgan yondashuvni joriy etish imkonini berdi. Shu bilan birga, elektron portfel tizimida mustaqil o'qitish natijalari ko'rsatkichlari 20-85 ball oralig'ida bo'lgan dekan-rahbar xodimlar to'liq malaka oshirish kurslarida qatnashishlari kerak, 86-100 ballga ega bo'lgan rahbar xodimlar esa onlayn test sinovidan muvaffaqiyatli o'tgan taqdirda, dissertatsiya (loyiha) ishi himoyasiga bevosita kirish huquqiga ega bo'ladi.

Yuqoridagi tahlillar asosida boshqaruv malakasini rivojlantirishning yaxlit axborot-metodik tizimini takomillashtirish modeli ishlab chiqildi. Oliy ta'lim muassasalari ta'limni boshqarishning ilmiy, motivatsion, o'zgaruvchanlik, integratsiya va ochiqlik hamda boshqaruvga yo'naltirilganligi tamoyillariga asoslangan boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan integratsiyalashgan axborot-ta'lim muhitini ta'minlashga xizmat qiladi, chunki uning tarkibiy qismlari maqsadli, mazmunli, tashkiliy va boshqaruvchidir. Faoliyat jarayoni va natijalarni baholash komponentlari aniqlandi.

"Oliy ta'lim muassasalarining rahbar kadrlari kompetensiyalarini boshqarishning integratsiyalashgan axborot-metodik tizimini takomillashtirish" mavzusidagi dissertatsiyada olib borilgan izlanishlar natijasida quyidagi xulosalar chiqarildi:

1. Nazariy-uslubiy tahlil. Ta'limni axborotlashtirish sharoitida boshqaruv vakolatlarini rivojlantirish asoslari va axborot-metodik ta'minoti yetakchi kadrlarning boshqaruv malakalarini rivojlantirishning yaxlit axborot-metodik tizimining mazmuni, shakllari, usullari va vositalarini takomillashtirishni nazarda tutadi. Bu o'quv-uslubiy, ijtimoiy-ma'rifiy, ilmiy va innovatsion yo'nalishlar bo'yicha soha manfaatlariga muvofiq oliy o'quv yurtlarining yetakchi kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini o'quv-uslubiy faoliyatini kompleks axborot-metodik ta'minlash asosida takomillashtirish imkonini beradi, sanoat manfaatlarining ijtimoiy, kognitiv va ilmiy va innovatsion sohalari.

2. Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv vakolatlarini rivojlantirish mexanizmlarining empirik tahlili boshqaruv faoliyatini diagnostika qilish va monitoring qilish natijalari asosida boshqaruvchi kadrlar malakasini oshirish mazmuni va shakllarini takomillashtirish zarurati mavjudligini ko'rsatadi. Shu munosabat bilan, o'rganish davrida muqobil va tabaqalashtirilgan o'quv dasturlari hamda boshqaruv faoliyati portfeli va diagnostikasining integratsiyalangan elektron axborot tizimidan foydalangan holda boshqaruv xodimlarining boshqaruv malakasini rivojlantirish uchun tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar takomillashtirildi.

Natijalar asosida quyidagi tavsiyalar berildi:

- Boshqaruv xodimlarining boshqaruv malakasini rivojlantirish uchun shaxsiy o'quv muhitiga asoslangan innovatsion interaktiv ta'lim tizimlarini, integratsiyalashgan holda ishlab chiqilgan individual ta'lim yo'nalishlariga asoslangan PLEni joriy etish zarur.

Yaxlit elektron portfel asosida oliy ta'lim muassasalarining yetakchi kadrlari boshqaruvi faoliyati samaradorligini aks ettiruvchi ishlab chiqilgan "Asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari" - yetakchilik KPilarini (Kalit samaradorlik ko'rsatkichlari) tizimini amaliyotga joriy etish.

References:

1. Bartram, D. (2005). The Great Eight competencies: a criterion-centric approach to validation. Journal of applied psychology, 90(6), 1185. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.6.1185>
2. Afanasyev V.G. Tiriklar dunyosi: izchillik, evolyutsiya va boshqarish.- M., 1986.
3. Bespalko V.P. Pedagogik texnologiya shartlari.- M., 1989.
4. Hakim A. Contribution of competence teacher (pedagogical, personality, professional competence and social) on the performance of learning // The International Journal of Engineering and Science. 2015. V. 4. №2. P. 1-12.
5. Khamzaev, S. A. (2023). Essentials of Teaching Terms of a Specific Field to Students of Non-Linguistic Universities. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 10(12), 488-493.
6. Tokhtagul, T., & Khamzayev, S. A. (2024). Theoretical Importance Of Anthropocentric Phraseological Units. American Journal of Advanced Scientific Research, 1(2), 19-21.
7. Хамзаев, С. (2024). Patterns of interaction of categories generalizing external factors of vocabulary development. Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 2(2), 164-178.
8. Khamzaev, S. (2021). CROSS-CULTURAL TEACHING OF A FOREIGN LANGUAGE-A NEW PARADIGM IN EDUCATION. Журнал иностранных языков и лингвистики, 2(3).
9. Khamzaev, S. (2021). THE INFLUENCE OF BORROWED WORDS TO THE VOCABULARY STOCK OF THE UZBEK LANGUAGE. Журнал иностранных языков и лингвистики, 2(3).